

«dos *quarters* de roba d'om de vellut vermell descusits. Dos *quarters* de roba d'om de cetí negre. Un *quarter* de roba de drap de xamellot» (Inv. de 1430, *DAG.*). El sentit de 'quarter de l'escut' és evident en l'apellatiu compost *cavaller o gentil home de quatre quarters* 'noble de quatre costats', usat en *Tirant* («lo Rey --- anà --- acompanyat de tots los gentils hòmens que trobaren en la ciutat, que fossen de *quatre cortès*», ed. Aguiló, I, 118); *penó de quarter* 'penó heràldic dividit en quarters', doc. de 1419. En l'accepció de 'mesura de líquids (de vi, d'oli)', en 1344, *Ordin.* de Pere III, p. 172; en doc. de 1370 (*BABL* XII, 131); StVicentF, *Sermons* III, 250.28; «una bota plena de vi most de tenor de 200 *quarters*» (1417, *DAG.*), «Una gerra oliera que pot tenir entorn un *quarter* d'oli» (doc. de 1492, de Vic, *DAG.*); avui a Eivissa hom diu *kurté* («*curté*, quarta para *vinos*», PzCabr.). En l'acc. de 'districte o barri d'una ciutat o d'una vila', en doc. de 1378, «Del *quarter* de la mar (de Bna.)» (Careta, *Barbr.*, s. v. *matarife*); «Per cascun dels quatre *quarters* de la ciutat deu ésser posat un orde dels mendicants e parroquies» (Eiximenis, *Dotzè, AlcM*); «Lo dit die fon liurat an P. Belloch un memorial del *quarter* de la mar --- Aquest die fon donat un memorial del *quarter* del Pi --- un memorial del *quarter* de Sent P.» (1441, *Man. Ardits* I, 423; un altre ex. de 1526 (ib. III, 380); avui antiquat en aquest sentit però continua a Mall. com a 'divisions del terme d'una vila o ciutat'.⁹

En el sentit nàutic de 'cadascuna de les tapes de fusta amb què es tapen les escotilles, la banyera de coberta d'una embarcació', no en tenim documentació en textos antics però la seva antiguitat no es pot dubtar atesa la seva vitalitat a les costes catalanes (*BDC* XII, 60, 67); JCoromines el té registrat a L'Escala (1937) i a Sant Pol (1928): *quarter* (*kurté*) de *proa*, que tapa el batiport, i *el quarter de popa*, que tapa el remig de sentina, i a més *quarteret de popa* 'la tapa del forat de popa que es posa quan plou', veg. a més *BDC* XIV, 57b.

Les accepcions militars com 'cadascun dels indrets on es distribueix i allotja un exèrcit en campanya', 'edifici on allotgen les tropes' han vingut a Espanya del francès (*DECH* II, 260b32). Notem que el fr. *quartier* «logement des troupes en campagne» es documenta des del 1543, *quartier général* 1713, i *quartier* «caserna» 1835 (*FEW* III, 1425a); el cast. *cuartel* [princ. S. xv], el qual és un manlleu, potser de l'occità o més aviat del català *quarter* (*DECH* II, 260b25ss.), apareix amb el significat de 'allotjament de tropes en campanya' el 1572, i com a 'edifici on allotgen les tropes' en *DAut.* Quant al català, *OPou* inclou *quarters* com a sinònim d'*esquadrons* («los *quarters* o *esquadrons*: legio, -onis», *ThPu.*, 1575, p. 175), però sense repetir l'article en la 2.ª ed. de 1580; el *DTo.* inclou *cortel de soldats* en l'ed. de 1757, i de fet el mot sembla haver-se usat en aquesta forma o com *quartel* en la llengua: els diccionaris de Belv. 1805, Lab. 1840, Sanelo (p. 191a) etc. tots donen *quartel*; *AlcM* (s. v. *quarter*) un ex. de *quartel general* de Bosch de la T., i un de *quartel* 'caserna' de Pons i Massaveu. Un escriptor pu-

rista com Coromines, d'altra banda, escriu *quarter*: «Pels carrers no es veia cap soldat, i al *quarter* de Sant Agustí els veïns havien oït un fort aldarull i un o dos trets d'arma de foc» (*Pigmalió*, en *O. C.*, p. 152b). Altrament, a Mallorca aquestes accepcions semblen haver-se incorporat a *quarter* des d'un principi: Mn. AMAlcover usa normalment *cortet* en el sentit de 'caserna' (*BDLC* XIII, 1923, 191), i diu en una altra ocasió: «Se presenta en es *cortet* a apuntar-se per soldat» (ib. XVI, 130); JCoromines (1964) anota a Lluc el nom de lloc *korté de koskoná*, on es troben les ruïnes d'una caserna de carrabiners.

El mot es va usar també en la denominació composta *fals quarter* amb referència a una malaltia de cavalls i de bèsties mulars. S'esmenta diversos cops en el text veterinari de fi S. XIV editat per H. Menhardt (*AORBB* III, 1930, 245-67): «Remy per a *fals quarter*: engüent pera *quarter* o raça de peus de cauals o pera fer mudar les ungles ---» (ib., 252), «recepta de *fals quarter* o raça» (p. 267) i en un altre passatge per a la cura d'aquest mal l'autor recomana: «pren un lanbroxet, e axí com sí guardau es enclauadura, caua endret dels *fals quarters* tant fins que trops les rael dels *fals quarters* que és a manera de vexiga e con l'auràs trobada trau-ne lo verí que y serà e après met-hy caparós o verdet» (p. 261). Sembla, doncs, que es tracta d'una ulceració o d'un abscess amb acumulació de pus en la pota de la bèstia. Notem que el mot *raça* (= *rassa*) que l'autor empra com a sinònim és un castellanisme (*DECH* IV, 802a10) i en aquesta llengua significa «la grieta que se forma a veces en la parte superior del casco de las caballerías» (*DacEsp.* s. v. *raza*). La denominació en qüestió apareix també en d'altres textos: *AlcM* la cita de *Flos de les Medicines* del S. xv («altra manera a *fals cortet* o a tota fenedura d'ungles de bèsties») i de Dieç (1523), que sembla repetir el passatge del text editat per Menhardt: «engüent molt especial per curar raça e *fals quarter* e per créixer les ungles»; fa referència a aquest mal el valencià JRoig (c. 1460), que era metge: parlant d'una asna «coxa e manca / per dolor d'anca / e *fals cortet*» (v. 13161). En castellà s'ha dit *cuarto*, que *DAut.* (s. v. *quarto*) defineix com «cierta especie de enfermedad que da a los caballos y animales mulares en los cascos, que es una raja que se les hace des de el pelo a la herradura» i hi dona un ex. del *Quixot*. Notem que *quartier* en francès mitjà apareix amb l'acc. de «partie latérale du sabot des solipèdes, située entre les lamelles et le talon» (documentat des de 1393, *FEW* III, 1424b). És molt possible, doncs, que *quarter* també s'hagués usat en català en aquest mateix sentit i que *fals quarter* fos la pota afectada i sofridora per aquest mal.

Quartera 'mesura d'àrids, especialment de grans' [«--- una *quarterada* d'ordi ---», 1162 (*AlcM*); «--- una *quartera* de sal ---» (*CostTort.*, *DAG.*); «lo centenar de *quarteres* de forment o d'ordi ---, sach de quatre *quarteres* de nous o d'amenles o de castanyes, --- centenar de *quarteres* de sal ---», 1271, *Tarif. Corr. Bna.*, p. 161 etc.]; avui equival aproximadament a 70 litres